

Paniku bankar dhe ndikimi i tij në likuiditetin e sistemit bankar

---

Oltjana ZOTO¹
Iris KRUIJA
Enkeleda XHAKONI

Abstrakti: Qëllimi i këtij kërkimi është vënia e theksit në rolin e madh që luan ndërhyrja dhe mbikëqyrja efektive e sistemit bankar, në parandalimin e falimentimit të bankave. Si mund të menaxhohet paniku bankar dhe pse bankat kanë kujdes që të mos ndodhin situata paniku. Punimi trajton riskun e likuiditetit në sistemin bankar, konkretisht një ndër shkaktarët kryesorë të tij, panikun bankar, dhe se si ai ndikon aktivitetin normal të një banke. Duke qenë se sistemi bankar është një ndër pikat më të forta të ekonomisë së vendit tonë, si dhe gjithmonë i ekspozuar ndaj krizave financiare dhe ekonomike jo vetëm të rajonit, por dhe më gjerë, mendojmë se është me interes të shohim se si, pikërisht, këto kriza kanë ndikuar në sistemin bankar të vendit tonë. Në pjesën e parë është trajtuar risku i likuiditetit në aspektin teorik. Çfarë është paniku bankar dhe si ndikon ai në shfaqjen e problemeve të likuiditetit në një bankë. Në pjesën e dytë shikohet më specifikisht, me raste konkrete, paniku bankar në botë dhe në Shqipëri, krizat me të cilat jemi ballafaquar dhe si janë menaxhuar ato nga Banka Qendrore. Në pjesën e tretë, fokusi është në ndikimin e krizave financiare në likuiditetin e sistemit bankar shqiptar. Çfarë na tregojnë në lidhje me këtë aspekt, raportet e likuiditetit dhe rentabilitetit të sistemit bankar. Së fundi, paraqiten konkluzionet mbi elementët e temës së trajtuar. Hipoteza e punimit është: Paniku bankar ka ndikuar në uljen e likuiditetit të sistemit bankar, duke e ekspozuar atë drejt një risku akoma më të madh, siç është falimentimi. Në realizimin e punimit janë përdorur të dhëna sekondare. Të dhënat konsistojnë në

---

¹ Universiteti Europian i Tiranës, Fakulteti i Ekonomisë dhe Teknologjisë së Informacionit, Përgjegjëse e Departamentit të Menaxhimit & Marketingut, E-mail: oltjana.zoto@uet.edu.al

literatura kërkimore dhe studimore të autorëve shqiptarë dhe të huaj. Pjesa më e madhe e të dhënave janë publikime të Bankës së Shqipërisë dhe Bankës Botërore.

Fjalë kyç: *sistemi bankar, Banka Qendrore, paniku bankar, likuiditeti*

Abstract: *The purpose of this paper is the emphasis on the major role played by intervention and effective supervision of the banking system, in the prevention of bank failures. How can banking panic be managed and why banks be aware to not happen panic situations? The paper deals with the concerns of liquidity risk in the banking system, specifically one of its main causes, the banking panic, and how it affects the normal activity of a bank. Given that the banking system is one of the strongest points of our country's economy, and always subject to financial and economic crisis not only in the region, but also beyond, it is interesting to see how exactly these crises have contributed to our country's banking system. In the first part is treated the liquidity theoretically. What is banking panic and how does it affect the appearance of liquidity problems in one bank? In the second part it is seen more specifically the banking panic in concrete situations in the world and in Albania, crises that we have faced and how they are managed by the Central Bank. In the third part the focus is on the impact of the financial crisis in the Albanian banking system liquidity. What is shown in this regard, liquidity ratios and profitability of the banking system? Finally, are presented the findings on the subject of the paper. The hypothesis of this paper is: Banking panic has led to less liquidity in the banking system, by exposing it to an even greater risk, such as bankruptcy. In the realization of the paper they are used secondary data. The data consist of literature research and study of Albanian and foreign authors. Most of the data are publications of the Bank of Albania and the World Bank.*

Keywords: *banking system, Central Bank, banking panic, liquidity*

1. Risku i likuiditetit dhe paniku bankar

1.1 Teori rreth riskut të likuiditetit në sistemin bankar

Risku i likuiditetit është një nga risqet kryesore, me të cilët ballafaqohen bankat. Menaxhimi i tij luan rol shumë të rëndësishëm për mbijetesën e tyre. Veprimtaria bankare konsiston në pranimin e depozitave likuide dhe në ofrimin e kredive/huadhënieve jo-likuide (me afate të ndryshme maturimi). Përgjatë këtij procesi, risku kalon nga depozituesit e fondeve tek bankat. Likuiditeti (Landskroner & Paroush, 2011) në banka përkufizohet si aftësia e bankës për të shlyer detyrimet ndaj palëve të treta. Risku i likuiditetit (Landskroner & Paroush, 2011) është pamundësia për të përmbushur nevojat e saj të likuiditetit, kjo për shkak të problemeve të veçanta të bankës, apo për shkak të mungesës së likuiditetit në treg, gjë që vihet re në kohë krizash financiare. Vitet e fundit, rritja në aktivitetet jashtë bilancit, si dhe përdorimi i burimeve të paqëndrueshme të financimit, kanë rritur gjithnjë e më shumë ekspozimin e bankave ndaj riskut të likuiditetit. Sipas autorëve Drehmann, Elliot dhe Kapadia (2007) krijimi e ruajtja e likuiditetit lidhet direkt me flukset/rjedhjet e parave. Një marrëdhënie e tillë shprehet si më poshtë:

$$\text{Outflows}_t \leq \text{Inflows}_t + \text{Stock of Money}_t^2$$

² Flukset dalëse, $\leq$ Flukset hyrëse, + Stoku Monetar (Drehmann & Nikolaou, 2009)

Kur flukset dalëse janë më të vogla ose të barabarta me flukset hyrëse plus rezervat e parave, banka është në gjendje të përmbushë kërkesat për tërheqje paraje.

1.2 Problemet e likuiditetit në banka

Problemet e likuiditetit në një bankë, paraqiten në dy raste:

- a) Tërheqje masive të depozitave në një bankë (BANK RUN)
- b) Tërheqje masive të depozitave në të gjitha bankat (Paniku bankar)

1.2.1 Bank Run

Bank run (George & Kaufman, 1988) është një situatë në të cilën depozituesit e një banke, të nxitur nga informacione jo në favor të bankës (informacione rreth disponibilitetit të mjeteve monetare në momentin e kërkesave për tërheqje, rentabilitet i ulët i investimeve), nxitojnë për të kërkuar mbrapsht depozitat e tyre.

1.2.2 Çfarë është “Paniku bankar”?

Paniku bankar është frika e përgjithshme e depozituesve për humbjen e pjeshme ose të plotë të depozitave të tyre në bankë. Ky fenomen është shkaktar falimentimi për çdo bankë. Asnjë bankë nuk mund t’u kthejë depozitat të gjithë depozituesve të saj, në të njëjtën kohë. Saktësisht, bankat nuk mund të kthejnë as 30% të depozitave në të njëjtën kohë. Shkaku është, se depozitat e grumbulluara, bankat i kanë dhënë hua në afate të ndryshme. Një bankë mbijeton vetëm duke kombinuar depozitimet e reja me depozitat e tërhequra. Në situatën e panikut bankar depozitimet e reja bëhen pothuaj zero. Nga ana tjetër, tërheqjet e depozitave kapin nivele shumë të larta, duke dhënë si rezultat pamundësinë e bankës për të shlyer depozituesit dhe, si rrjedhojë, vjen falimentimi.

TABELA 1 – HYRJET DHE DALJET E FONDEVE LIKUIDE PËR NJË BANKË

Hyrjet e fondeve	Daljet e fondeve
1) Depozitimet e reja	1) Tërheqjet e depozitave
2) Shlyerjet e huave të maturuara	2) Huatë e dhëna
3) Maturimi/shitja	3) Blerja e letrave me vlerë

Burimi: Kotorri & Leskaj (2011) “Paraja dhe Banka”

Diferenca mes depozitave të reja dhe tërheqjeve të depozitave jep shtimin neto të depozitave bankare, kur diferenca është pozitive dhe tërheqjet neto të depozitave bankare, kur kjo diferencë është negative.

1.2.3 Etapat e panikut bankar

Etapa e parë është krijimi i radhëve të gjata të depozituesve, të cilët kërkojnë tërheqjen e depozitave. Publiku fillon e humbet besimin në sistemin bankar, kjo për shkak të falimentimit të ndonjë banke apo nga shfaqja e problemeve të dukshme të likuiditetit.

FIGURA 1: PARAQITJA SKEMATIKE E VEPRIMTARISË BANKARE

Etapa e dytë është humbja e besimit në monedhën kombëtare. Fillon me falimentimin e një apo disa bankave, të cilat nuk mund të përballojnë tërheqjet e depozitave. Zakonisht, këto janë bankat me problem likuiditeti ose banka, të cilat kanë dështuar në mbledhjen në kohë të huave që kanë dhënë.

Etapa e tretë është thelbi i panikut bankar. Në këtë etapë falimentimi transferohet nga bankat me problem tek bankat e tjera të sistemit bankar. Gjatë kësaj etape mund të falimentojë dhe një bankë me aktivitet ekonomik produktiv dhe risk të ulët.

Etapa e fundit është krijimi i kaosit në sistemin bankar. Në një situatë të tillë, sistemi bankar bëhet inekzistent dhe procesi i ndërmjetësimit bankar bie në minimumin e tij. Gjithashtu, përbën një faktor potencial që të kthehet në krizë i gjithë sistemi financiar dhe ekonomia në tërësi.

Në literaturën ku trajtohet paniku, shpjegohet pse depozituesit alarmohen duke krijuar situata paniku:

“Random withdrawal”. Dyndjet për të tërhequr depozitat, shkaktohen nga ngjarje të rastit, që quhen ndryshe spekulim. Bordo, në artikullin e tij, *“Pikëpamjet alternative dhe përvojat historike”*, konkludon se paniku bankar është ngjarje e rastit.

“Asymmetric information” shkak i përhapjes së panikut është informacioni jo i njëjlojtë bankë-depozitues.

“Pasiguria e përgjithshme” ekonomike dhe politike në një vend bën që depozituesit të tërheqin depozitat e tyre dhe, kryesisht, kemi dërgimin e kapitalit jashtë vendit.

“Flluska spekulative” krijon zhvlerësim të vlerës së asetëve dhe kjo krijon vështirësi për bankat.

“Investments portfolios” burim i panikut bëhen ngjashmëritë e strukturës së aktiveve midis bankave që kanë rentabilitet të ulët të investimeve, i cili do të preki të gjitha bankat që kanë strukturë të ngjashme investimi (në të njëjtin sektor ose në të njëjtin vend).

1.3 Rolet e Bankës Qendrore

1. Parandalimi

Banka qendrore duhet të monitorojë në mënyrë rigorozë, bankat e nivelit të dytë. Sigurimi i depozitave, rregullat e forta për të hyrë dhe për të dalë nga tregu (për shembull, minimumi i kapitalit të nevojshëm për të hapur një bankë), auditimi i brendshëm janë disa faktorë që ndihmojnë në mënjanimin e panikut bankar.

2. Menaxhimi i pasojave

Banka Qendrore bën injektimin e parasë në treg për të lehtësuar këto situata në 2 mënyra:

- Duke bërë veprime në treg të hapur
- Dhënia e huave në kushte të favorshme

3. Banka Qendrore si huadhënës i shpresës së fundit

Ka 2 qëndrime për faktin, nëse banka qendrore duhet të veprojë si huadhënëse e shpresës së fundit.

- Pozitive. Krijon stabilitet financiar (Bordo, analizë 1893-1994), duke ndërhyrë nëpërmjet huave, duke mos lejuar bankat të falimentojnë që paniku të mos hapet në sistem
- Negative. Krijon një dëm moral, pasi kompanitë e mëdha marrin risk më shumë se ç'duhet, pasi ndjehen të sigurt se nëse do të dështojnë, do të kenë mbështetje, sepse janë shumë të mëdhenj për të falimentuar, sepse do të merrnin me vete të gjithë sistemin.

1.3.1 Si mund të falimentojë një bankë nga paniku bankar?

Paniku bankar është një proces që zhvillohet shumë shpejt dhe, për këtë arsye, ai i gjen bankat e papërgatitura. Parimisht, paniku bankar është një problem ekstrem likuiditeti, pra, banka ka kërkesa për tërheqje shumë më të mëdha, sesa gjendja e likuiditetit që ajo mban.

Le të shohim një shembull të thjeshtë, që pasqyron se si në bankë mund të krijohen probleme likuiditeti, duke supozuar skenarin e një paniku të mundshëm.

Shembull: Supozojmë se një bankë tregtare në datë 7 janar ka bilancin e mëposhtëm:

AKTIVI	(në miliardë lekë)	PASIVI	(në miliardë lekë)
Arka dhe depozita	10	Llogari rrjedhëse	40
Letra me vlerë	10	Depozita kursimi	35
Hua	70	Certifikata depozite	15
Aktive fikse	10	Kapital aksionar	10
Totali	100	Totali	100

I - Supozojmë një situatë të mundshme paniku bankar, që do të thotë se fillojnë kërkesat për tërheqje të depozitave. Prej një grupi X individësh, kërkohen tërheqje prej 15 miliardë lekë, konkretisht 10 miliardë lekë nga llogari rrjedhëse dhe 5 miliardë lekë nga depozita kursimi.

Dimë, që një nga detyrimet e vendosura nga Banka Qendrore kundrejt bankave të nivelit të dytë, është rezerva e detyrueshme³ (10%). Kjo do të thotë, që bankat nuk mund të japin hua gjithë depozitat e grumbulluara, një pjesë të tyre duhet ta mbajnë rezervë për të mos pasur problem likuiditeti. Likuiditeti përfaqësohet nga zëri në bilancin bankar "arka dhe depozita". Fillimisht banka plotëson detyrimin e saj ligjor. Ajo duhet të mbajë një rezervë të detyrueshme (R_d) në masë:

$$R_d = 0.1 \times [(40-10) + (35-5) + 15] = 0.1 \times 75 = 7.5 \text{ miliardë lekë}$$

³ Banka e Shqipërisë. Nga data 24.01.2009 ka hyrë në fuqi ligji për "Përdorimin nga bankat, të rezervës së detyruar në lekë". Sipas këtij vendimi, lejohen bankat dhe degët e bankave të huaja të përdorin çdo ditë, deri në 40 % të shumës së rezervës së detyruar në lekë.

Kjo do të thotë që, prej 10 miliardë lekë që janë rezervat e likuiditetit (Arka dhe depozita), banka mund të përdorë vetëm 2.5 miliardë lekë. Pjesa tjetër e tërheqjes, (15-2.5) 12.5 miliardë lekë, do të financohet nga shitja e letrave me vlerë, në masën 10 miliardë dhe diferenca prej 2.5 miliardë lekë përfaqëson mungesë likuiditeti (banka mund të marrë hua).

Pas këtij veprimi bilanci i ri i bankës do të jetë:

AKTIVI	(në miliardë lekë)	PASIVI	(në miliardë lekë)
Arka dhe depozita	7.5	Llogari rrjedhëse	30
Letra me vlerë	0	Depozita kursimi	30
Hua	70	Certifikata depozite	15
Aktive fikse	10	Kapital aksionar	10
		Hua (Banka Qendrore)	2.5
Totali	87.5	Totali	87.5

Banka mund t'i drejtohet tregut ndërbankar të huamarrjes ose Bankës Qendrore. Kjo e fundit konsiderohet si opsioni i fundit, të cilit i referohet një bankë, vetëm në raste problemesh ekstreme. Arsyeja kryesore përse një bankë e shihet si zgjidhje të fundit, huamarrjen në Bankën Qendrore (Banka e Shqipërisë) është fakti, që kjo e fundit shërben si autoritet mbikëqyrës dhe kontrollues i bankave të nivelit të dytë. Në qoftë se këto banka do t'i drejtohen Bankës së Shqipërisë për huamarrje, ajo do të vihet në dijeni për problemet e tyre të likuiditetit dhe do të risë masat shtrënguese dhe penalizuese ndaj tyre.

2. Raste konkrete të panikut bankar

2.1 Tronditjet e sistemit bankar në Shqipëri

Ekonomia shqiptare ka qenë gjithmonë e ekspozuar ndaj ekonomive globale, sidomos të vendeve të rajonit, me të cilët, vendi ynë ka marrëdhënie të ngushta ekonomiko-tregtare (Sheqeri, 2003).

Tronditja e parë daton në vitin 1997 me problemet që erdhën nga tregu joformal i ekonomisë. Arsyeja e krijimit të tij ishte paaftësia e sektorit bankar për të përmbushur nevojat për kredi të sektorit privat, si rezultat i problemeve me sistemin e pagesave dhe nivelin e lartë të kredive të këqija në portofolin e kredive. Humbja e kursimeve në të famshmet firmat piramidale, çoi në humbjen e besimit të masës së gjerë të publikut, në sistemin bankar, efeciencën dhe sigurinë e tij.

Tronditja e dytë ndodhi në vitin 2002. Kjo u karakterizua nga paniku i depozitave, dhe u shoqërua me tërheqje masive në dy bankat më të mëdha të vendit, në një vlerë totale tërheqjeje prej 21.4 miliardë lekë, vetëm brenda dy muajve, gjë që tregon qartë se sa shpejt i jep efektet paniku bankar. Kjo lidhej me tre çështje:

- 1) Mungesa e informacionit të plotë nga ana e publikut, për funksionimin e Skemës së Sigurimit të Depozitave
- 2) Problemet e privatizimit të Bankës së Kursimeve
- 3) Problemet me pronarin e Bankës Kombëtare Tregtare

Në të dyja krizat e trajtuara më lart, Banka e Shqipërisë ishte çelësi i normalizimit të gjendjes. Për të krijuar likuiditetin e nevojshëm në treg, Banka e Shqipërisë bleu sasira të mëdha bono thesari në tregun sekondar dhe, për herë të parë, përdori marrëveshjet e REPO-VE të drejtpërdrejta dhe të anasjellta me bankat e nivelit të dytë.

TABELA 1: TREGUESIT E DEPOZITAVE TË SISTEMIT BANKAR, NË % (1997)

	Dhjetor 96	Qershor 97	Dhjetor 97
Para jashtë banke / Depozita gjithsej	44.80	77.10	57.80
Para jashtë banke / M3	30.90	43.50	36.60
Depozita gjithsej / M3	69.06	56.46	63.37
Depozita në lekë / Depozita gjithsej	68.23	62.72	71.13

Ndërsa në krizën e vitit 2002 është për t'u vlerësuar puna e Bankës së Shqipërisë, në aspektin psikologjik, për edukimin dhe sqarimin e publikut, rreth situatës së shëndoshë në sistemin bankar, duke hedhur poshtë spekulimet rreth reformimit të sistemit bankar. Pati dalje në emisione televizive, botime artikujsh në shtypin periodik etj., për të larguar ndjenjën e frikës së krijuar në publik dhe për të parandaluar përhapjen e mëtejshme të panikut. Por, jo vetëm kaq, Banka e Shqipërisë ndërhyri dhe në operacionet e tregut të hapur, për të siguruar likuiditetin e nevojshëm në treg, duke dhënë hua përmes kredisë Lombard. Për të përmirësuar nivelin e rezervës së sistemit bankar, Banka e Shqipërisë rriti normën e interesit të Repove me 1.5 pikë përqindje.

TABELA 2 : TREGUESIT E DEPOZITAVE TË SISTEMIT BANKAR, NË % (2002)

	Rritja e int. mesat. të ponderuar të depozitave në lek. Mars-Nëntor 2002 (1)	Rritja e inter. të Repove nga BSH. Mars-Nëntor 2002 (2)	Diferenca (2-1)
Ndrysh.int.dep.3 muaj	1.13	1.5	-0.37
Ndrysh.int.dep. 6 muaj	1.52	1.5	+0.02
Ndrysh.int.dep. 12 muaj	1.48	1.5	-0.02

Burimi: Banka e Shqipërisë

Gjithashtu, kemi dhe krizën financiare të vitit 2008 që pati ndikim dhe në vendin tonë, pavarësisht, se duhet vënë në pah zotësia e shtetit shqiptar dhe e Bankës së Shqipërisë, për ta përballuar me sukses këtë krizë, ndryshe nga shumë vende të rajonit ku bëjmë pjesë. Banka e Shqipërisë ndërmori një sërë masash për të zbutur pasojat negative të krizës, për të forcuar stabilitetin e sistemit financiar dhe për të përmbushur kërkesën e tregut për likuiditet (BSH, 2008). Ndër këto masa mund të përmendim:

- Ndryshimin e tipit të ankandit kryesor të injektimit të likuiditetit, nga ankand me shumë fikse në ankand me çmim fikse.
- Rritjen e gamës së letrave me vlerë që shërbejnë si kolateral për marrëveshjet e anasjellta të riblerjes.
- Rritjen e hapësirës së përdorimit ditor të rezervës së detyruar, nga 20% në 40% në ditë.
- Uljen e diferencës midis normës bazë të interesit dhe normës së interesit të kredisë njëditore me 100 pikë bazë.

- Rritjen e normës së sigurimit të plotë të depozitave nga 300 mijë lekë në 2.5 milionë lekë.

3. *Kriza financiare dhe likuiditeti i bankave*

Ky kapitull vë theksin në një analizë të likuiditetit të sistemit bankar në Shqipëri, në kohën kur ky sistem është prekur nga tre krizat e lartpërmendura. Si janë shfaqur problemet e likuiditetit dhe sa rentabël ka qenë sistemi ynë bankar? Këto informacione do të nxirren nga llogaritja dhe analiza e raporteve financiare të likuiditetit dhe rentabilitetit.

1. Raportet e likuiditetit

Raportet e likuiditetit krahasojnë detyrimet afatshkurtra me burimet afatshkurtra apo burimet aktuale në dispozicion për të përmbushur detyrimet afatshkurtra. Raportet e likuiditetit janë:

1. Koeficienti rrjedhës i likuiditetit

$$\frac{\text{Aktive afatshkurtra}}{\text{Detyrime afatshkurtra}}$$

Ku aktivet afatshkurtra (aktivet likuide) përfshijnë mjetet monetare, marrëdhëniet me Bankën e Shqipërisë, marrëdhëniet me bankat, me institucionet e kreditit dhe institucionet e tjera financiare, letra me vlerë, Bono thesari, llogari të tjera.

2. Koeficienti i përshpejtuar i likuiditetit

$$\frac{\text{Aktive afatshkurtra} - \text{Rezerva}}{\text{Detyrime afatshkurtra}}$$

3. Koeficienti i likuiditetit aktual

$$\frac{\text{Cash}}{\text{Detyrime afatshkurtra}}$$

4. Koeficienti i stabilitetit financiar

$$\frac{\text{Aktive afatgjata}}{\text{Kapitali vet} + \text{Detyrime afatgjata}}$$

2. Raportet e rentabilitetit (ECB, 2010)

Return on assets (ROA). Kthimi nga aktivet është raporti, që tregon se sa mirë po kryen detyrën, menaxhimi i bankës. Tregon, se sa mirë po përdoren asetet e një banke, për të gjeneruar fitim.

$$\text{ROA} = \frac{\text{*EAN}}{\text{totali i aseteve}}$$

*EAN = E ardhura neto (rezultati financiar nga pasqyra e të ardhurave dhe shpenzimeve)

Return on equity (ROE). Kthimi nga kapitali i vet është raporti që plotëson informacionin që pronarët e bankës nuk mund ta marrin nga ROA. Ata janë të interesuar se sa fitim marrin për çdo lek të kapitalit të investuar

$$\text{ROE} = \frac{\text{EAN}}{\text{kapitali vet}}$$

Net interest margin (NIM). Në qoftë se, një menaxher banke realizon siç duhet detyrën e tij të menaxhimit të aktiveve dhe detyrimeve të bankës, përfitimet do jenë më të larta. Pikërisht menaxhimi i mirë i aseteve dhe detyrimeve shprehet në diferencën mes interesit të fituar nga aktivet e bankës dhe interesit të paguar për detyrimet. Këtë diferencë apo shpërndarje shpjegon metoda e marzhit neto të interesit.

$$\text{NIM} = \frac{(\text{Të ardhurat nga interesi} - \text{Shpenzimet e interesit})}{\text{totali i aseteve}}$$

3.1 Likuiditeti i sistemit bankar shqiptar gjatë 3 krizave kryesore

Kriza e vitit 1997 (firmat piramidale)

TABELA 3: TË DHËNAT E RENTABILITETIT (VITI 1997)

ROA	-5.9%
ROE	-84.9%
Totali i aktiveve	167,3 miliard lekë

Burimi: Banka e Shqipërisë

Për vitin 1997 ekzistojnë shumë pak të dhëna. Të vetmet të dhëna që mund të na ndihmojnë të shpjegojmë situatën e rentabilitetit, janë kthimi nga aktivet dhe kthimi nga kapitali. Vetëm duke parë vlerat e mësipërme shohim se raportet flasin për një situatë të vështirë, duke ditur se raporti i rentabilitetit duhet të jetë pozitiv. ROA tregon se aktivet e sistemit bankar nuk janë përdorur në mënyrë produktive për të gjeneruar fitim, përkundrazi, sistemi bankar ka operuar shumë keq. Nga ana tjetër, edhe ROE duke pasur shenjën negative tregon qartë performancën jo-eficiente të sistemit bankar. Për raportin ROA kemi: $EAN / \text{totali aktiveve} = -0.059$

$$EAN = -0.059 \times 167.3 \text{ miliard} = -9.87 \text{ miliard lekë}$$

$$\text{Nga ana tjetër kemi ROE: } EAN / \text{kapitali vet} = -0.849$$

$$\text{Kapitali i vet} = EAN / -0.849 = -9.87 \text{ miliard} / -0.849 = 11.6 \text{ miliard lekë}$$

Nga llogaritjet e bëra shohim, se problemi është tek e ardhura neto, që do të thotë, që banka ka pasur nivel shpenzimesh shumë më të lartë se nivelin e të ardhurave. Në periudhën e krizës së vitit 1997, sistemi bankar pati një lloj pauze, në kuptimin që marrëdhënia depozita-kredi nuk funksiononte më në raportin normal. Përveç se pati tërheqje depozitash, barazuar kjo me mospagesë interesash nga ana e bankës, nga ana tjetër kredi-dhënia shënoi nivelet më të ulëta, për mos të thënë që shkuan në zero, prandaj interesa të arkëtuara nuk kishte thujse fare, duke ulur kështu nivelin e të ardhurave të arkëtuara. Gjithashtu, këtu futet edhe ndërhyrja e Bankës së Shqipërisë, e cila pati shpenzime të shumta për të rikuperuar situatën në të cilën ndodhej sistemi ynë bankar.

Kriza e vitit 2002

Raportet e likuiditetit

Për të analizuar likuiditetin punimi merr në shqyrtim Bankën Kombëtare Tregtare, e cila ishte e prekur direkt nga kriza e vitit 2002.

Koeficienti rrjedhës i likuiditetit

$$\text{Aktive afatshkurtra} / \text{Detyrime afatshkurtra} = 201.809.848 / 222.213.713 = 0.908$$

Ky raport duhet të jetë të paktën 2:1, në mënyrë që të konsiderohet si i mjaftueshëm, në qoftë se është poshtë 2:1 paralajmëron një risk të mundshëm likuiditeti, siç shikohet dhe në rastin e bankës së marrë në shqyrtim.

Raportet e rentabilitetit

Ecuria e depozitave pati tkurrje në periudhën mars-prill, pikërisht në kohën kur sistemi bankar u përball me krizën në dy bankat më të mëdha të vendit. Fakti, që kjo krizë mbeti

e lokalizuar vetëm në dy banka dhe pati një ndërhyrje efektive nga Banka Qendrore, bëri që të rritej niveli i depozitave, në periudhën e mëpasshme.

Kriza e vitit 2002

TABELA 4: TË DHËNAT E RENTABILITETIT (VITI 2002)

EAN	3.9 miliard lekë
Shpenzime interesi	14690.5
Të ardhurat nga interesi	23538.1
ROA	1.2%
ROE	19.1%
NIM	3%

Burimi: Banka e Shqipërisë

Sipas Autoritetit të Mbikëqyrjes bankare niveli optimal i ROA është në kufijtë 0.5-1.6%, ndërsa për ROE është 10-20%. Në vitin 2002 ROA prej 1.2% është në nivele shumë të kënaqshme dhe kjo për arsye se humbjet në bankat me probleme janë balancuar nga situatë normale dhe në rritje në grupin tjetër të bankave, ku problemet nuk depërtuan. Një ROE prej 19.1%, gati në limitet maksimale të kufirit, tregon se pronarët e bankave në sistemin tonë bankar, kanë dalë të kënaqur nga rentabiliteti i investimit të tyre.

Sa i përket marzhit neto të interesit, nivelet optimale për të janë 3-10%. Ky është treguesi më i rëndësishëm në administrimin e mjeteve dhe burimeve. Gjatë vitit 2002 ka shënuar nivel jo shumë të kënaqshëm, kjo për arsye të rritjes më të madhe të aktiveve mesatare që sjellin të ardhura, krahasuar me të ardhurat nga interesi.

Kriza e vitit 2008

Tabela 5: Të dhënat e rentabilitetit (viti 2008)

Të dhënat për vitin 2008	
Totali i aktiveve	834.1 mld
Aktive afatshkurtra	42.8% të aktiveve totale
Kapitali vet	71.5 mld
Rezervat	4872.4 mln
ROA	0.91%
ROE	11.35%
NIM	4.13%

Burimi: Banka e Shqipërisë

Siç u tha dhe më lart, kriza e vitit 2008 nxori në pah një administrim shumë eficient nga Banka e Shqipërisë. Kjo krizë nuk pati tek ne pasojat ekstreme që pati ne vendet e tjera të botës, me shumë prej të cilave kemi marrëdhënie të ngushta bashkëpunimi. ROA ishte

e pranueshme, jo në nivelet e saj më të mira, qoftë dhe të një viti më përpara, por, gjithsesi qëndroi brenda limiteve të pranueshme. Kemi reduktim të depozitave në banka, krahasuar me një vit më parë, pra një rënie të aktiveve likuide, gjë që ndikoi në përkeqësimin e situatës së likuiditetit. Kryesisht, bankat e grupit G3 paraqitën rënie më të thellë të aktiveve likuide. NIM, duke paraqitur diferencën mes të ardhurave nga interesi dhe shpenzimeve të interesit, kjo në raport me totalin e aktiveve, detyrimisht do të shfaqet në nivele më ulëta, duke qenë se kemi pasur pakësim të aktiveve. Gjithsesi niveli prej 4.13% mbetet akoma i kënaqshëm.

Konkluzione

- Sistemi bankar përbën sektorin më të rëndësishëm momentalisht në sistemin financiar shqiptar.
- Të gjendur në zemër të Ballkanit, vendi ynë ka marrëdhënie të shumta ekonomiko-tregtare, me vendet e rajonit e më gjerë. Për pasojë, krizat e mundshme financiare globale do japin efektet e tyre dhe në sistemin financiar të vendit tonë. Historia ka treguar, se kemi qenë pre e tre krizave brenda pak viteve, por, të cilat i kemi menaxhuar me sukses me ndërhyrjen e Bankës së Shqipërisë, e cila e kryen me efektivitet rolin e saj si bankë e bankave, dhe autoritet mbikëqyrës.
- Raportet e likuiditetit dhe rentabilitetit, analiza dhe shpjegimi i tyre, demonstroi realisht problemet me të cilat është hasur sistemi ynë bankar gjatë periudhave të krizave.
- Risku i likuiditetit ka qenë në thelb të të gjitha situatave kritike në sistemin bankar shqiptar e më gjerë. Në kuadrin e panikut bankar, ky risk është përhapur më lehtë, duke kërcënuar solvabilitetin e bankave që operojnë në vendin tonë, por, për fat të mirë situatat e krizave ose kanë qëndruar në stadin e bank run, ose kanë shkuar në panik bankar, por jo në fazat ekstreme të tij, duke përjashtuar këtu krizën e vitit 1997, me efektet më madhore negative.
- Paniku bankar është një situatë mjaft kritike, që mund të çojë një bankë në falimentim, dhe të gjithë sistemin bankar mund ta zhysë në kaos. Prandaj, bankat bëjnë shumë kujdes për të shmangur situatat të tilla, e për t'i menaxhuar me efektivitet ato.
- Edhe pse Shqipëria ka një sistem bankar mjaft solid dhe të qëndrueshëm, përafrimi me standardet europiane përbën një sfidë madhore për ne. Nevojitet rregullore më strikte, monitorim më i rreptë, më shumë pasqyrim publik të informacioneve që lidhen me performancën bankare dhe likuiditetin e saj.
- Kërkimi i ndërmarë ka plotësuar me sukses objektivat e vendosura në fillim, si dhe ka konfirmuar hipotezën, që paniku bankar shkakton probleme serioze likuiditeti në sistemin bankar.

Bibliografia

- Banka e Shqipërisë. (2009). Kriza financiare dhe vendet e rajonit, Buletini Ekonomik ,12(2), Qershor
- Calomiris, C. W., & Gorton, G. (1991). The origins of banking panics: models, facts, and bank regulation. In *Financial markets and financial crises* (pp. 109-174). University of Chicago Press.
- Cani, Sh., dhe Vika, I., (2002). Kriza e konfidencës, shkaqet prapa ...hemorragjisë së depozitave bankare. Banka e Shqipërisë
- De Nicolò, G., & Lucchetta, M. (2011). Bank competition and financial stability: A general equilibrium exposition. IMF Working Papers, 1-38.

- Dowd, K. (2009). Moral hazard and the financial crisis. *Cato J.*, 29, 141.
- Drehmann M., & Nikolaou K. (2013). Funding liquidity risk: definition and measurement. *Journal of Banking & Finance*, 37(7), 2173-2182.
- European Central Bank, (2010). Beyond ROE – How to measure bank performance. Annual report.
- Ibrahimi, F., Salko, D., (2001): Sistemi Financiar në Shqipëri. Konferenca Nacionale e Bankës së Shqipërisë
- Kaufman, G. G. (1987). Bank runs: causes, benefits, and costs. *Cato J.*, 7, 559.
- Kotorri A., Leskaj B. (2011), Paraja dhe Banka, SHBLU
- Landskroner Y., Paroush J. (2011) Liquidity risk management, structure and competition in banking
- Sheqeri, S. (2003). Tronditjet e sistemit bankar shqiptar dhe politikat e Bankës së Shqipërisë, Materiale diskutimi 2003, Banka e Shqipërisë
- Timberlake, Jr., Richard H. (1997). Panic of 1893. In Glasner, David; Cooley, Thomas F., eds.

Burime nga interneti

- bankofalbania.org / Raportet Vjetore të Mbikëqyrjes
- ecb.europa.eu (Aksesuar më 25 Maj 2015)
- imf.org (Aksesuar më 20 Maj 2015)
- indytruth.org (Aksesuar më 20 Maj 2015)
- worldbank.org (Aksesuar më 15 Maj 2015)